

Ὁ «μεθοδολογικός νατουραλισμός» τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης

Τὸν προηγούμενο μήνα ἔγινε ἀναφορὰ στή φράση «ὄπου Θεός βούλεται νικᾶται φύσεως τάξις», ἡ ὁποία ἀπαντᾶται σέ ἐκκλησιαστικούς ὕμνους. Μέ τή φράση αὐτή δηλώνεται ἡ παντοδυναμία τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία δέν δεσμεύεται ἀπό τήν «τάξιν τῆς φύσεως» ἢ ἀπό τούς «φυσικούς νόμους», ὅπως συνηθίζουμε σήμερα νά λέγουμε.

Πρέπει, πάντως, νά ἐπισημανθεῖ, σχετικῶς ὅτι μέ τή φράση αὐτή, κατά τό ὀρθόδοξο νόημά της, δέν ὑπονοεῖται ὅτι ὁ Θεός καί ἡ φύση εὐρίσκονται σέ πολεμική ἀντιπαράθεση καί ὅτι διεξάγεται μεταξύ τους κάποιου εἶδους μάχη μέ σκοπό τή νίκη, οὔτε ὅτι «ἡ τάξις τῆς φύσεως» εἶναι κάτι αὐτοτελές καί ἀνεξάρτητο ἀπό τόν Θεό, ὁ ὁποῖος ἀπλῶς παρεμβαίνει γιά νά τή ἐπισκευάσει, ὅπως ἕνας ὥρολογοποιός κατασκευάζει ἕνα ρολοῖ, τό θέτει σέ λειτουργία καί, ἐν συνεχείᾳ, ἀπλῶς τό ἐπιβλέπει γιά νά παρέμβει, περιστσιακά καί μόνο, γιά νά τό ἐπιδιορθώσει. Μιά τέτοια ἐκδοχή γιά τή σχέση τοῦ Θεοῦ μέ τή φύση ἄρχισε νά ὑποστηρίζεται μόλις ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Διαφωτισμοῦ, ὅποτε διαδόθηκε ὁ λεγόμενος «Ντεϊσμός» (ἀπό τό λατινικό deus=θεός). Κατά τήν κοσμοθεωρία αὐτή ὁ Θεός ὡς Δημιουργός τοῦ κόσμου πρέπει νά παραλληλιστεῖ μέ ἕναν μηχανικό, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ πρῶτα κατασκεύασε – ὄχι δέ ἀπαραιτήτως «ἐκ τοῦ μηδενός»– μιά μηχανή (τόν κόσμο ὀλόκληρο) καί τήν ἔθεσε σέ κίνηση, ἔπαυσε στό ἐξῆς νά παρεμβαίνει καί νά προνοεῖ γιά τήν ἀνεξάρτητη πλέον ἀπό αὐτόν λειτουργία της. Σταδιακά καί ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο ὁ Θεός αὐτός τοῦ Ντεϊσμοῦ, ἀφοῦ πρῶτα ἐξουδετερώθηκε καί ἀπωθήθηκε μέ τόν τρόπο αὐτό στό περιθώριο, ἐν συνεχείᾳ θεωρήθηκε ὡς πλήρως ἀνύπαρκτος! Ἡ δέ Φύση (μέ κεφαλαῖο πλέον τό γράμμα φ) πῆρε τή θέση Του, ὡς τό ὑπόδειγμα μέ βάση τό ὁποῖο ἔπρεπε νά ρυθμίζεται πλέον ἡ καθημερινότητα τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ, συνακολούθως, ἡ Ἐπιστήμη, δηλαδή ἡ μελέτη τῆς αὐτοῦ τοῦ τύπου Φύσης, πῆρε τή θέση τῆς Θεολογίας!

Βαθμιαῖα, μάλιστα, ἔπαυσε νά θεωρεῖται ὡς «ἐπιστημονική» καί παραμερίσθηκε κάθε ἀντίληψη, πού ἐπέμενε νά ἐντοπίζει στή λειτουρ-

γία τῆς φύσης, ὡς ἓνα εἶδος ὑπολειμματικῆς Θείας Πρόνοιας, μιά σκόπιμη ὀργάνωση καί ἓνα συνειδητό σχεδιασμό, μιά «τελεολογία», ὅπως λέγεται, καί ἐπικράτησε, ὡς ἀυστηρά καί μόνο «ἐπιστημονική», ἡ ἀντίληψη, πού ἀντιμετωπίζει τή φύση ὡς μιά σκέτη «μηχανή», τῆς ὁποίας ἡ λειτουργία διέπεται ἀπό ἄκαμπτους αἰτιοκρατικούς νόμους.

Ἡ ἀποψη αὐτή ἔχει πλέον ἐπικρατήσει καί ὑποστηρίζεται φανατικά ἀπό ὅλους σχεδόν τούς προβεβλημένους ἐπιστήμονες. Οἱ ἐπιστημολόγοι δέ, τῆς ἔχουν ἀποδώσει τόν ὄρο «**μεθοδολογικός νατουραλισμός**». Ὁ ὄρος νατουραλισμός προέρχεται ἀπό τή λατινική λέξη **natura**, πού σημαίνει γενικά τή φύση, ἔχει, ὅμως, στό πλαίσιο τῆς προαναφερθείσας ιδεολογικῆς ἐξέλιξης, ἀποκτήσει ἓνα εἰδικότερο νόημα καί ἀναφέρεται πλέον στή θεωρία ἐκείνη, κατά τήν ὁποία ἡ φύση, νοουμένη ὑλιστικά, εἶναι τό μόνο ὑπαρκτό, ἐνῶ ὁ Θεός καί τά πνευματικά ὄντα εἶναι ἀποκυήματα τῆς φαντασίας. Χαρακτηριστικό δέ τῆς ἀλλαγῆς αὐτῆς τῆς νοοτροπίας, ἰδίως τῶν ἀνθρώπων τῆς Δύσης, εἶναι τό γεγονός ὅτι μέ τίς λέξεις **natural** ἢ **physical** νοεῖται πλέον **μόνο ὅτι εἶναι ἀπτό, ὑλικό, σωματικό καί αἰτιοκρατούμενο**, τό ὁποῖο ἐξισώνεται μέ τό «πραγματικό», τοῦτο δέ σέ ἔντονη ἀντιδιαστολή μέ ὅ,τιδήποτε ἄυλο ἢ πνευματικό, πού θεωρεῖται ὡς «φανταστικό».

Περαιτέρω, ὡς «μεθοδολογικός» χαρακτηρίζεται ὁ νατουραλισμός ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ὑποτίθεται ὅτι δέν προβαίνει σέ μιά σαφῆ καί ξεκάθαρη διακήρυξη τῆς ἀνυπαρξίας τοῦ Θεοῦ καί τοῦ «ὑπερφυσικοῦ» γενικά (ὅπως ἀντιθέτως κάνει ὁ «μεταφυσικός νατουραλισμός»), ἀλλά «ἀπλῶς» δηλώνει ὅτι ἐπιστημονική εἶναι μόνο ἡ μέθοδος ἐκείνη πού «ἐπιχειρεῖ νά ἐξηγήσει τόν ἐμπειρικό/αἰσθητό κόσμο μέ ὄρους φυσικῶν νόμων καί φυσικῶν διαδικασιῶν». Εἶναι, δηλαδή, μιά νέα ἔκδοση τοῦ Ντεϊσμοῦ, ἀφοῦ, ὅπως ἐκεῖνος, δέν διακηρύσσει εὐθέως τήν ἀπιστία του στόν Θεό, ἀλλά, πρᾶγμα, πού πρακτικῶς εἶναι τό ἴδιο, ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Θεός δέν ἀναμιγνύεται **στή διακυβέρνηση τοῦ φυσικοῦ κόσμου καί ἐπομένως ἡ ἐπιστήμη πού μελετᾷ τόν φυσικό κόσμο δέν χρειάζεται νά ἀσχοληθεῖ μαζί Του!**

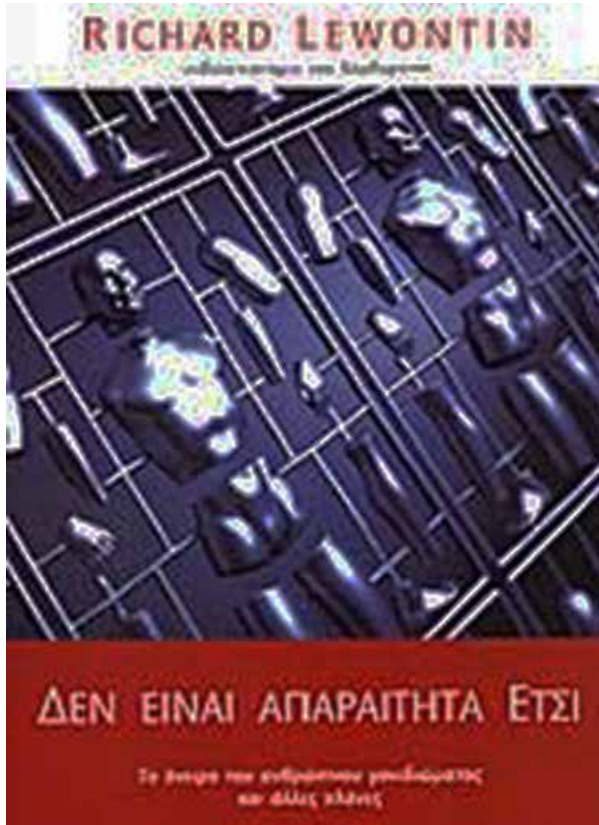
Ἐνας πολύ γνωστός σύγχρονος βιολόγος, ὁ Stephen Jay Gould, ἔγραψε σχετικά μέ αὐτοῦ τοῦ τύπου τήν «ἐξουδετέρωση τοῦ Θεοῦ» στό πλαίσιο τῆς νεώτερης θεωρίας γιά τή σχέση τῆς ἐπιστήμης μέ τή θρησκεία: «δέν πρέπει νά ὑπάρχει σύγκρουση μεταξύ ἐπιστήμης καί θρησκείας, ἐπειδή ἡ καθεμία ἔχει μιά νόμιμη δικαιδοσία ἢ πεδίο διδασκαλικῆς ἀuthεντίας καί αὐτές οἱ δικαιοδοσίες δέν ἐπικαλύπτουν ἢ μιά τήν ἄλλη. Τό πεδίο τῆς ἐπιστήμης καλύπτει τό αἰσθητό σύμπαν.. Τό πεδίο τῆς θρησκείας ἐκτείνεται σέ ζητήματα ἠθικοῦ νοήματος καί ἀξίας». Ἡ δήλωση αὐτή, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει τήν πίστη τῶν περισσότερων

προβεβλημένων ἐπιστημόνων καί θεολόγων σήμερα, εἶναι χαρακτηριστική γιά τήν «διπλωματική» της διατύπωση. Ἐνῶ, δηλαδή, φαίνεται ὅτι ἀναγνωρίζει γενναϊόφρονα στή θρησκεία ἕνα –ἔστω– πεδίο θεμιτῆς δράσης, στήν πραγματικότητα αὐτό τό πεδίο δέν ἀφορᾷ ζητήματα «ὄντολογίας», ὅπως τά σχετικά μέ τή Δημιουργία καί τήν Κυβέρνηση τοῦ Κόσμου, τά ὁποῖα ὡς κρίσιμα καί πρωτεύοντα παραμένουν ζηλότυπα στήν ἀποκλειστική ἀρμοδιότητα τῆς «ἐπιστήμης», ἀλλά θέματα «δεοντολογικά» καί μόνο. Τό πῶς δέ εἶναι δυνατό νά διατηρήσει κανεῖς ἀλώβητη τήν πίστη του στήν ἀξία τῆς τήρησης τῶν ἐντολῶν μιᾶς θρησκείας, ἐνῶ ταυτόχρονα τά δόγματα τῆς θρησκείας αὐτῆς θά διαψεύδονται ἀπό τήν μόνη ἀρμόδια γιά «ὄντολογικά» ζητήματα «ἐπιστήμη», εἶναι ἕνα ἐρώτημα πού, σκοπίμως, δέν τίθεται κἄν! Ἔτσι, ὅμως, ὑπό τήν καθησυχαστική διατύπωση περὶ εἰρηνικῆς συνύπαρξης θρησκείας καί ἐπιστήμης, εἴτε ὑποκρύπτεται ἡ συγκαταβατική στάση πολλῶν «ἐπιστημόνων», πού δέν θέλουν νά συγκρουστοῦν γιά ζητήματα «ἀδιάφορα» γιά αὐτούς, εἴτε –μόλις– συγκαλύπτεται ἡ ἀπιστία πολλῶν θρησκευομένων, πού δέν ἐπιθυμοῦν νά ἀποχωριστοῦν γιά διάφορους λόγους τήν ψυχολογική «παραμυθία» τῆς θρησκείας.

Πάντως, πρέπει ἰδιαίτερος νά ἐπισημανθεῖ τό ὅτι ὁ «μεθοδολογικός νατουραλισμός» εἶναι καί αὐτός μιᾶ πίστη καί μάλιστα προκατειλημμένη, ἀφοῦ δηλώνει «ἐκ τῶν προτέρων», πρὶν δηλαδή ἀπό κάθε ἐμπειρική ἔρευνα, ὅτι θά ἀποκλείσει ἀπό τήν «ἐπιστημονική» ἔρευνα κάθε ἔνδειξη ἢ ἀπόδειξη γιά τήν ὑπαρξη καί τή δράση τοῦ «ὑπερφυσικοῦ» παράγοντα στή Φύση καί στήν Ἱστορία! Αὐτή ἡ δῆθεν «μεθοδολογική», ἀλλά στήν πραγματικότητα «κοσμοθεωρητική» ἐπιλογή εἶναι ἐνίοτε τόσο ἰσχυρή, πού προσλαμβάνει τήν ὄψη τῆς συνειδητῆς ἐθελοτυφλίας!

Χαρακτηριστικό εἶναι αὐτό, πού ἔχει ὑποστηρίξει σχετικά ὁ Richard Lewontin ἕνας διάσημος γενετιστής καί γνωστός γιά τό ὄξύ του πνεῦμα καί τήν εὐθύτητά του: «*Παίρουμε τό μέρος τῆς ἐπιστήμης* (=ἐννοεῖ τήν ἐπιστήμη τήν προκατειλημμένη ὑπέρ τοῦ ὕλισμου) *παρά τόν προφανῆ παραλογισμό κάποιων ἀπό τίς θεωρίες της,...* ἐπειδή ἔχουμε μιᾶ προηγούμενη δέσμευση, τή δέσμευση στόν ὕλισμό... Ὁ ὕλισμός εἶναι ἀπόλυτος, διότι δέν δυνάμεθα νά ἐπιτρέψουμε Θεῖο Πόδα (=τόν Θεό) νά εἰσέλθει στήν πόρτα μας (βλ. R.Lewontin, «Billions and billions of Demons», New York Review of Books, 9.1.1997)». Οἱ φράσεις αὐτές τοῦ R.Lewontin εἶναι ἀσυνήθιστες, ἀλλά καί ἰδιαίτερος σημαντικές, διότι μᾶς πληροφοροῦν «ἀπό πρῶτο χέρι» γιά τήν πραγματική νοοτροπία πολλῶν συγχρόνων ἐπιστημόνων, οἱ ὁποῖοι, ἴσως ἀσυναίσθητα, ἴσως συνειδητά, ἔχουν ἤδη προ-ἀποφασίσει, πρὶν νά προβοῦν σέ ὁποιαδήποτε ἔρευνα ὅτι

θά ἀπορρίψουν ὡς μὴ ἐπιστημονικό ὅ,τιδήποτε δέν συνάδει μέ τήν πίστη τους στόν ὕλισμό. Ἡ δέ προσκόλλησή τους αὐτή στόν ὕλισμό εἶναι τόσο ἰσχυρή, ὅπως μᾶς ὁμολογεῖ ὁ **R. Lewontin**, ὥστε νά μεροληπτοῦν ὑπέρ τῆς ὕλιστικῆς ἀποψῆς τους, ἀκόμα καί ἂν αὐτή εἶναι προφανῶς παράλογη. Ἔτσι, ὅμως, φτάνουμε σέ μιά πλήρη ἀντιστροφή τῆς σημασίας τῶν ἐννοιῶν.

Ἡ «ἐπιστήμη» τῶν ἡμερῶν μας ἀποκαλύπτεται ὅτι κατά τό ἀληθές περιεχόμενο της καί κατά τήν ἐνδόμυχη διάθεση ὄσων τήν ὑπηρετοῦν, δέν ἔχει ὡς σκοπό τῆς τήν ἔρευνα γιά «*τήν κατάληψιν τῆς ἀληθείας τῆς ἐν τοῖς πράγμασι κεκρυμμένης*» (βλ. Ἰωσήφ Βρουεννίου, «*Λόγος Γ' περί τῆς Ἀγίας Τριάδος*»), ἀλλά συνιστᾶ μιά ἰσχυρή a priori πίστη, τήν πίστη στόν ὕλισμό, ἡ ὁποία εἶναι διατεθειμένη νά παραβλέψει καί νά ἀγνοήσει τίς διαμαρτυρίες τῆς λογικῆς καί ἔχει παύσει νά «ζητεῖ» τήν ἀλήθεια, θεωρῶντας ὅτι τήν ἔχει ἤδη ἀνεύρει στόν ὕλισμό κατά τό «*ἐνθα γάρ πίστις οὐ χρεία ζη-*

τήσεως» τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (PG 62, σελ. 506).

Υπάρχουν, βέβαια, καί μεμονωμένες φωνές ἀνθρώπων, πού ἔχουν συνειδητοποιήσει τό πρόβλημα πού τίθεται μέ τήν ὕλιστική αὐτή προκατάληψη τῆς ἐπιστήμης τῆς ἐποχῆς μας καί ἐπιχειροῦν νά διατυπώσουν μιά λύση. Ἀνάμεσα σέ αὐτές εἶναι καί ἐκεῖνη τοῦ Thomas Nagel, ἐνός διακεκριμένου στή Δύση φιλοσόφου, ὁ ὁποῖος τό 2012 δημοσίευσε ἕνα βιβλίο ὑπό τόν τίτλο «*Mind and Cosmos. Why the materialist neo-darwinian conception of nature is almost certainly false*» (Νοῦς καί Κόσμος. Γιατί ἡ ὕλιστική νέο-δαρβινιστική ἀντίληψη γιά τή φύση εἶναι σχεδόν σίγουρα ἐσφαλμένη, Oxford University Press, 2012).

Στό βιβλίο τοῦ αὐτοῦ ὁ Nagel διαπιστώνει ὅτι «οἱ περισσότεροι ἐπιστήμονες τῆς πράξης μπορεῖ νά μὴν ἔχουν καμιά γνώμη γιά τά σημαντικότερα κοσμολογικά ἐρωτήματα, στά ὁποῖα ἡ ὕλιστική ἐξήγηση δι-

νει μιά ἀπάντηση. Ἡ λεπτομερής τους ἔρευνα καί τὰ πραγματικά τους εὐρήματα γενικῶς, δέν προϋποθέτουν οὔτε συνεπάγονται αὐτή ἢ τήν ἄλλη ἀπάντηση σέ τέτοια ἐρωτήματα. Ὅμως, ἀνάμεσα στους ἐπιστήμονες καί τους φιλοσόφους πού διατυπώνουν τήν ἀποψή τους γιά τή φυσική τάξη ὡς ὅλον ὁ ὑλιστικός ἀναγωγισμός (reductive materialism, ἡ θεωρία ὅτι ὅλα ἀνάγονται στή σκέτη ὕλη) θεωρεῖται εὐρέως ὅτι εἶναι ἡ μοναδική σοβαρή πιθανότητα». Ὅμως, ὁ Nagel ἐκφράζει τήν ἀντίρρηση του, ἡ ὁποία, ὅπως διευκρινίζει, «δέν βασιζέται σέ θρησκευτική πίστη, οὔτε σέ μιά πεποίθηση ὅτι διατίθεται κάποια ἐναλλακτική ἐξήγηση»: *«Γιά πολύ καιρό ἔχω διαπιστώσει ὅτι εἶναι δύσκολο νά πιστεύσει κανείς τήν ὑλιστική ἐξήγηση του πῶς ἐμεῖς καί οἱ λοιποὶ ὄργανισμοὶ ἤλθαμε στήν ὕπαρξη, περιλαμβανομένης τῆς πάγιας ἐκδοχῆς σχετικά μέ τό πῶς λειτουργεῖ ἡ ἐξελικτική πορεία. Ὅσο περισσότερες λεπτομέρειες μαθαίνουμε γιά τή χημική βάση τῆς ζωῆς καί τήν πολυπλοκότητα τοῦ γενετικῶν κώδικα, τόσο πιο ἀπίστευτη καθίσταται ἡ πάγια ἐξήγηση του πῶς προέκυψε στήν πραγματικότητα ἡ ζωή!»*

Αὐτό πού προτείνει ὁ Nagel εἶναι μιά ἐπάνοδος σέ μιά εὐρύτερη (καί ὀρθότερη) κατανόηση τῆς φύσης, ὥστε νά συμπεριληφθεῖ σέ αὐτήν ἐκ νέου τό πνευματικό/νοητικό στοιχεῖο, πού δέν ἐξηγεῖται ἀπό τους νόμους τῆς φυσικῆς καί τῆς χημείας: *«εἶναι δύσκολο νά ἀποφύγει κανείς τό συμπέρασμα ὅτι αὐτές οἱ πλευρές τῆς φυσικῆς μας κατασκευῆς πού συνδέονται μέ τό νοητικό (mental) δέν μπορεῖ νά ἐξηγηθοῦν πλήρως ἀπό τή φυσική ἐπιστήμη»*, θά ὑποστηρίξει.

Εἶναι ἄγνωστο ἐάν ἡ ἀποψη αὐτή τοῦ Nagel ἀποτελεῖ προμήνυμα μιᾶς ἐπερχόμενης ἀντιστροφῆς τῆς πορείας πού διέγραψε ἡ ἀντίληψή μας γιά τήν ἐπιστήμη κατά τους τελευταίους αἰῶνες. Πάντως, νομίζουμε ὅτι ἡ ἀποψη του αὐτή, στόν βαθμό πού ἀνακαλύπτει ξανά τό «λογικόν» στοιχεῖο τῆς φυσικῆς τάξεως, ἀποτελεῖ ἕναν μακρινό ἀπόηχο τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας, κατά τήν ὁποία: *«ὑπό γάρ μιᾶς ροπῆς νεύματος τινός τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁμοῦ τὰ πάντα διακοσμεῖται καί τὰ οἰκεία παρ' ἐκάστου γίνεται καί παρά πάντων ὁμοῦ μία τάξις ἀποτελεῖται...»* καί *«...ὁ παραδοξοποιός τοῦ Θεοῦ Λόγος τῶ ἑαυτοῦ νεύματι κινεῖ καί διακοσμεῖ ἕνα τόν κόσμον ἀποτελῶν, ὅθεν καί Λόγος λέγεται»* (βλ. Ἰωσήφ Βρυεννίου, «Λόγος Γ' περὶ τῆς Ἁγίας Τριάδος»).

NOMOMΑΘΗΣ